

KM ด้านงานวิจัย

การทำวิจัยกับชุมชนอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ

วิทยากร: รศ. พรรณนุช ชัยปิ่นชนะ

วันที่ทำ KM: 30 มีนาคม 2560 เวลา 9.00-10.45 น.

วิทยากร: ผศ. นงคราญ ไชยเมือง

วันที่ทำ KM: 20 เมษายน 2561 เวลา 9.00-10.30 น.

โดย ..คณะกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการวิจัย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ ประจำปีการศึกษา 2560

1. การทำวิจัยกับชุมชนควรเริ่มต้นอย่างไร

การทำงานวิจัยกับชุมชนต้องเริ่มจากผู้วิจัยมีความสนใจหรือมีความถนัดในศาสตร์ของตน และอยากทำอะไร จากนั้นควรหาชุมชนที่มีความต้องการสอดคล้องกับประเด็นหรือความสนใจในการทำงานวิจัยของผู้วิจัย โดยความสนใจของผู้วิจัยอาจมาจากองค์ความรู้ที่มี หรือจากประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานวิจัยในเรื่องก่อนหน้าแล้วนำมาพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย หรือ โจทย์วิจัยเป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งต้องลงพื้นที่ไปพบปะพูดคุยกับคนในชุมชน

ชุมชนที่เลือกควรเลือกชุมชนที่ใกล้ชิด ซึ่งอาจเป็นชุมชนที่เรารู้จัก มีความคุ้นเคย หรือคนใกล้ชิด รู้จักคุ้นเคย เพื่อจะสะดวกในการประสานงานและการทำงานวิจัย และที่สำคัญนักวิจัยต้องทราบบริบท ภูมิหลังของพื้นที่ที่เราจะทำการศึกษาพอสมควร หากต้องการทำงานวิจัยในศาสตร์ที่ผู้วิจัยยังไม่ถนัด ควรเริ่มจากงานวิจัยเล็กๆ ก่อน โดยอาจขอทุนสนับสนุนงานวิจัยภายในของมหาวิทยาลัย เมื่อมีองค์ความรู้เพิ่มขึ้นจึงค่อยขยายงานวิจัยให้ใหญ่ขึ้นและขอทุนจากแหล่งทุนภายนอก

เมื่อหาชุมชนที่มีความต้องการสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยแล้ว จึงลงมือเขียนโครงร่างงานวิจัย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก โดยการเขียนจะต้องระบุวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงานให้ชัดเจน ทั้งนี้หากเขียนแผนการดำเนินงานละเอียดและชัดเจน เมื่อถึงเวลาทำงานวิจัยจะไม่หลุดออกนอกประเด็นและทำให้สามารถทำงานวิจัยเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด และที่สำคัญหากงานวิจัยนั้นมาจากปัญหาที่แท้จริงของชุมชน และนักวิจัยเขียนวัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โครงร่างดังกล่าวจะได้รับการพิจารณาอนุมัติจากแหล่งทุน

2. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำวิจัยกับชุมชนประสบความสำเร็จ

2.1. โครงร่างงานวิจัย ต้องเขียนรายละเอียดการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเฉพาะในหัวข้อของแผนการดำเนินงานควรเขียนให้ละเอียดและชัดเจน ในการเขียนแผนการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนจะต้องระบุงบประมาณ และตัวชี้วัดของทุกกิจกรรมที่กำหนดไว้ให้ชัดเจน และการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดต้องเหมาะสมกับงบประมาณที่ระบุไว้ ไม่ควรเขียนรายละเอียดของกิจกรรมที่จะทำในแผนมากเกินไปจนขอบเขตของวัตถุประสงค์เนื่องจากจะไม่สามารถทำงานวิจัยเสร็จตามกำหนด และงบประมาณอาจไม่เพียงพอ นั่นคือการเขียนโครงร่างควรเขียนในสิ่งที่เราจะทำและสามารถทำได้

2.2. การกำหนดวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงานให้ชัดเจน

2.3. นักวิจัยต้องมีวินัยในการทำวิจัย และทำตามขั้นตอนในแผนการดำเนินงาน อย่าทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้ในแผนฯ นักวิจัยควรมีแผนการดำเนินงานชัดเจนและนำมาทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

2.4. วางแผนก่อนลงพื้นที่ มีการนัดหมายและติดต่อประสานงาน ทั้งนี้การทำงานวิจัยร่วมกับชุมชนมักมีปัญหาเรื่องการนัดหมายและการลงพื้นที่ซึ่งเป็นเรื่องที่พบเป็นประจำ อย่างไรก็ตามนักวิจัยจะต้องแก้ปัญหาในเรื่องนี้ให้ได้ ในกรณีชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ อาจต้องหาวิธีการอื่นในการเก็บข้อมูล เช่น การขอศึกษาดูงาน

2.5. ต้องเข้าหาผู้นำชุมชนเพื่อความสะดวกในการทำงานวิจัย เช่น ผู้ใหญ่บ้านหรือคนที่ชุมชนให้ความนับถือ ต้องจัดเวทีมีการประชุมที่ต้องมีชาวบ้านเข้าร่วม โดยอาจให้ชาวบ้านเป็นทีมวิจัยร่วมกับเรา มีเครือข่ายคน เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเชิญหน่วยงานราชการมาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้งานวิจัยเกิดความยั่งยืน

2.6. ไม่ทำวิจัยคนเดียว ควรมีทีมงานวิจัยที่ช่วยปิดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งของทีมได้ ต้องมีการบูรณาการข้ามศาสตร์

2.7. การทำงานวิจัยร่วมกับชุมชนต้องมีการถ่ายภาพ พร้อมทั้งระบุวันที่ มีลายเซ็น เนื่องจากภาพถ่ายเป็นหลักฐานสำคัญในการลงพื้นที่และการทำงานร่วมกับชุมชน และการทำงานวิจัยร่วมกับชุมชนต้องให้ชุมชนรับทราบในทุกกิจกรรม อย่างไรก็ตามหากงานวิจัยจะต้องมีการทดลองทางเทคนิคซึ่งไม่ได้ดำเนินการในชุมชน ชุมชนไม่จำเป็นต้องร่วมลงมือปฏิบัติ แต่นักวิจัยต้องรายงานผลให้ชุมชนรับทราบ เนื่องจากบางแหล่งทุนจะลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ชาวบ้านหรือชุมชนด้วย

2.8. เมื่อเกิดปัญหาในระหว่างการทำงานวิจัย ทีมวิจัยจะต้องช่วยกันคิด แก้ปัญหาร่วมกันกับชุมชน พยายามลองผิดลองถูก จนกระทั่งปัญหาที่เกิดขึ้นหมดไป

3. ใครมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยกับชุมชนบ้าง

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยร่วมกับชุมชนควรประกอบด้วยผู้วิจัย ตัวแทนชุมชนประมาณ 5 คน (ควรมีแกนนำที่ต้องเข้าร่วมทุกกิจกรรม 1-2 คน) ซึ่งบางแหล่งทุนจะกำหนดให้ตัวแทนชุมชนเป็นผู้วิจัยร่วมด้วย แต่บางแหล่งทุนก็ไม่ได้กำหนด นอกจากนี้ยังต้องติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน นักพัฒนาชุมชน และควรมีหน่วยงานจากราชการที่เกี่ยวข้องมาเข้าร่วม เพื่อให้งานวิจัยเกิดความยั่งยืน และอาจขยายผลต่อไปได้

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น คณบดี หัวหน้าสาขาวิชาฯ เนื่องจากการลงพื้นที่วิจัยบางครั้งจำเป็นต้องลาปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าสาขาวิชาฯ และคณบดีตามลำดับชั้น ดังนั้นเมื่อผู้บังคับบัญชาอนุมัติให้ทำงานวิจัย ควรให้การสนับสนุนด้านเวลา อย่างไรก็ตามภารกิจหลักของอาจารย์คือการสอน ดังนั้นจึงควรให้กระทบต่อการสอนนักศึกษาให้น้อยที่สุด หากเป็นไปได้อาจมีการวางแผนการจัดตารางสอนตั้งแต่เมื่อได้รับการอนุมัติทุน

4. ในการทำงานวิจัยกับชุมชนควรมีค่าตอบแทนหรือสินน้ำใจให้คนที่มาร่วมกิจกรรมหรือไม่

ควรมีโดยเฉพาะหากผู้เข้าร่วมเดินทางมาไกลอาจให้ค่าน้ำมัน โดยอาจจะอยู่ในงบรวมกับค่าอาหารของว่าง

5. สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยชุมชนไปเผยแพร่แก่ชุมชนอื่นได้หรือไม่

สามารถนำไปเผยแพร่ให้ชุมชนอื่นได้ อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ที่ได้จากแต่ละชุมชนก็จะแตกต่างกันตามภูมิปัญญาและบริบทของแต่ละพื้นที่